

SETTERBERGIN VAASA

Talojen tarinoita Uudessa Vaasassa

C. A. Setterberg
*1812, †1871

Kävelykierroskartta ohjaa sinua C. A. Setterbergin Vaasassa.

1. Kirkkokuistikko
Carl Axel Setterbergin muistomerkki
2. Kasarmintori
Ortodoksinen kirkko
3. Vaasanpuistikko 10
Apteekkari Lindebäckin talo
4. Raastuvankatu 28
Kauppias Sjöbergin talo
5. Kirkkokuisto
Vaasan kirkko
6. Lyseonkatu
Vanha raatihuone
7. Hovioikeudenpuisto
Virastotalo
8. Rantakatu 6
Setterbergin talo
9. Rantakatu 2
A. A. Levónin talo
10. Koulukatu 2
Wasastjernan palatsi

1. Kirkkopuistikko Carl Axel Setterbergin muistomerkki

SUUNNITELLAAN UUTTA VAASAA – NIKOLAINKAUPUNKIA

Ruotsin kuningas Kaarle IX perusti Vaasan kaupungin 2.10.1606 Mustasaaren linnan läheisyydessä olevalle vanhalle kauppa- ja satamapaikalle. Melkein 250 vuotta vuotta myöhemmin, 3. elokuuta 1852, kaupungissa syttyi tuhoisa tulipalo. Vanha Vaasa tuhoutui palossa lähes täysin.

Palon jälkeen uusi kaupunki päätettiin rakentaa Klemetsön niemelle, joka sijaitsi lähempänä merta ja kaupungin vanhaa ulkosatamaa Palosaaren salmessa. Ruotsalainen arkkitehti Carl Axel Setterberg suunnitteli asema-kaavan uudelle kaupungille, jonka nimeksi tuli Nikolainkaupunki Venäjän keisari Nikolai I:n mukaan. Setterberg suunnitteli myös kaupungin keskeiset julkiset rakennukset ja useita yksityistaloja. Uusi Vaasa mataline taloineen ja leveine puistikkoineen edustaa 1800-luvun puolivälin tyyppillisiä kaupunkirakentamishanteita.

C. A. Setterbergin muistomerkki pystytettiin 1996 Kirkkopuistikon päähän, Kasarmintorin välittömään läheisyyteen. Muistomerkin on suunnitellut taiteilija Tea Helenelund.

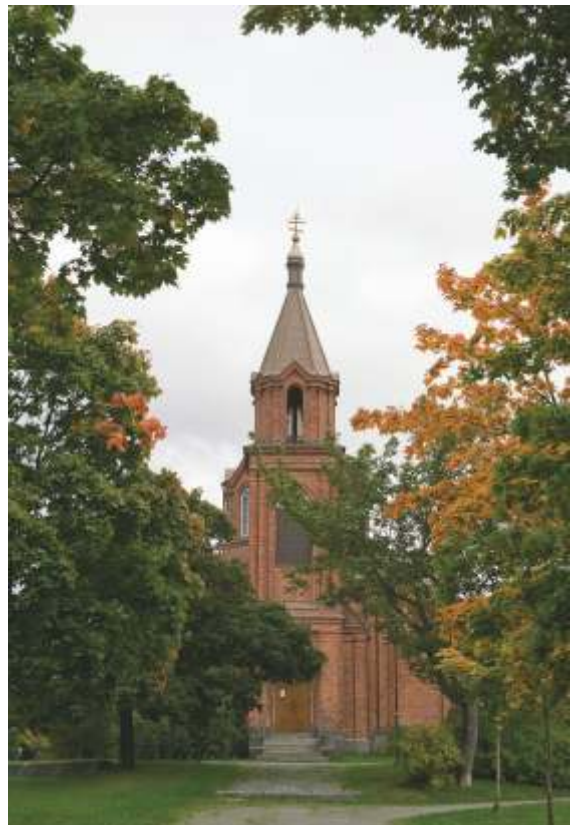
2. Kasarmintori ja ortodoksinen kirkko

ORTODOKSINEN KIRKKO

Ruotsin hävittyä sodan Venäjälle 1809 Suomesta tuli osa Venäjän keisarikuntaa. Venäläisiä rykmenttejä sijoitettiin läänien pääkaupunkeihin, myös Vaasaan. Sotajoukkojen perässä kaupunkiin asetui suuri määrä venäläisiä kauppiaita ja heidän perheitään. Ajankomppiaan he halusivat oman ortodoksisen seurakunnan ja muun muassa kauppias Ivan Lisitzin lahjoitti rahaa suunniteltua ortodoksista kirkkorakennusta varten.

1840-luvun lopussa ortodoksista kirkkoa koskevat suunnitelmat olivat valmiit, mutta niitä ei ehditty toteuttaa ennen kaupungin palo elokuussa 1852. Uudessa asemakaavassa kirkko sai näkyvän paikan Aleksanterintorilla (Kasarmintorilla), Venäjän armeijan tiilikasarmien läheisyydessä. Kirkon sijainti oli Kirkkopuistikolla linjassa keskeisemmällä paikalla olevan Vaasan kirkon kanssa. Pyhän Nikolaoksen kirkko valmistui vuonna 1862 ja sen vihkiminen tapahtui 1864.

Vaasassa toimii edelleen ortodoksinen seurakunta, jonka kirkko huone on ortodoksinen kirkko.

3. Vaasanpuistikko 10 - nykyinen Hallintotalo

APTEEKKARI LINDEBÄCKIN TALO

Uudessa Vaasassa apteekkari Herman Lindebäck rakennutti talon osoitteessa Vaasan-puistikko 10, kirkon välittömään läheisyyteen yhdelle uuden kaupungin näkyvimmistä tonteista. Rakennuksen tuli sisältää tilat sekä apteekkia että apteekkarin asuntoa varten. Jälkiempiretyylinen talo koristeltiin pilasterein ja stukko-ornamentein. Talossa on kahdeksanruutuiset korkeat ikkunat, jotka ensimmäisessä kerroksessa ovat kaarevat, sekä valurautaiset parvekkeet. Lähimpänä kirkkoa olevaa kulmaa korostaa matala torni.

1900-luvun alussa rakennus siirtyi Vaasan kaupungin omistukseen. Rakennusta laajennettiin kaksinkertaiseen kokoonsa, jotta siihen saataisiin mahtumaan kaupungin hallinto ja valtuusto. Vielä tänäkin päivänä kaupungin keskushallinto, kaupunginjohtaja, kanslia ja arkisto toimivat rakennuksessa. Myös kaupunginvaltuusto ja kaupunginhallitus pitävät kokouksiaan siellä..

4. Raastuvankatu 28 - Käsityöalo Loftet

KAUPPIAS SJÖBERGIN TALO

Vuonna 1861 arkkitehti Setterbergiltä valmistui piirustus yhdistetystä asunto- ja liikerakennuksesta, jonka kauppias H. Sjöberg sittemmin rakensi tontille Raastuvankatu 28. Rakennus oli jälkiempiretyylinen ja suorakulmion muotoinen ja siinä oli korkea aumakatto. Sen itäpäässä toimi Sjöbergin kauppapuoti, johon oli sisäänkäynti Vaasanpuistikolta. Rakennuksen muita osia käytettiin asuntona, johon tultiin sisälle pihan puolelta.

Vuonna 1884 talon osti norjalaista syntyperää oleva kauppias ja konsuli John Edvard Moe. Hänen vaimonsa Tulla Moe, joka alkujaan oli englantilainen, oli yksi kaupungin seuraelämän keskeisistä henkilöistä. Moen koti oli kaupungin taiteilijapiirin ja älymystön keskipiste. Tänä päivänä Vaasan kaupungintalon peilisalun seinällä on Tulla Moen muotokuva muistona hänen siellä järjestämistään musiikki-, tanssi- ja teatteri-iltamista.

Konsuli Moe rakennutti ullakkohuoneita pihan puolelle ja sisusti pohjakerrokseen tyylikkään uusrenessanssisen ruokasalin tammipaneeliseinän ja jäljiteltynä kultanahkatapetteineen. Ruokasalissa toimii nykyisin Konsulinnan kahvihuone, viihtyisä lounaskahvila, jota ylläpitää Österbottens hantverk r.f. Yhdistys pitää Sjöbergin rakennuksessa myös koti-teollisuus- ja käsityökauppaa.

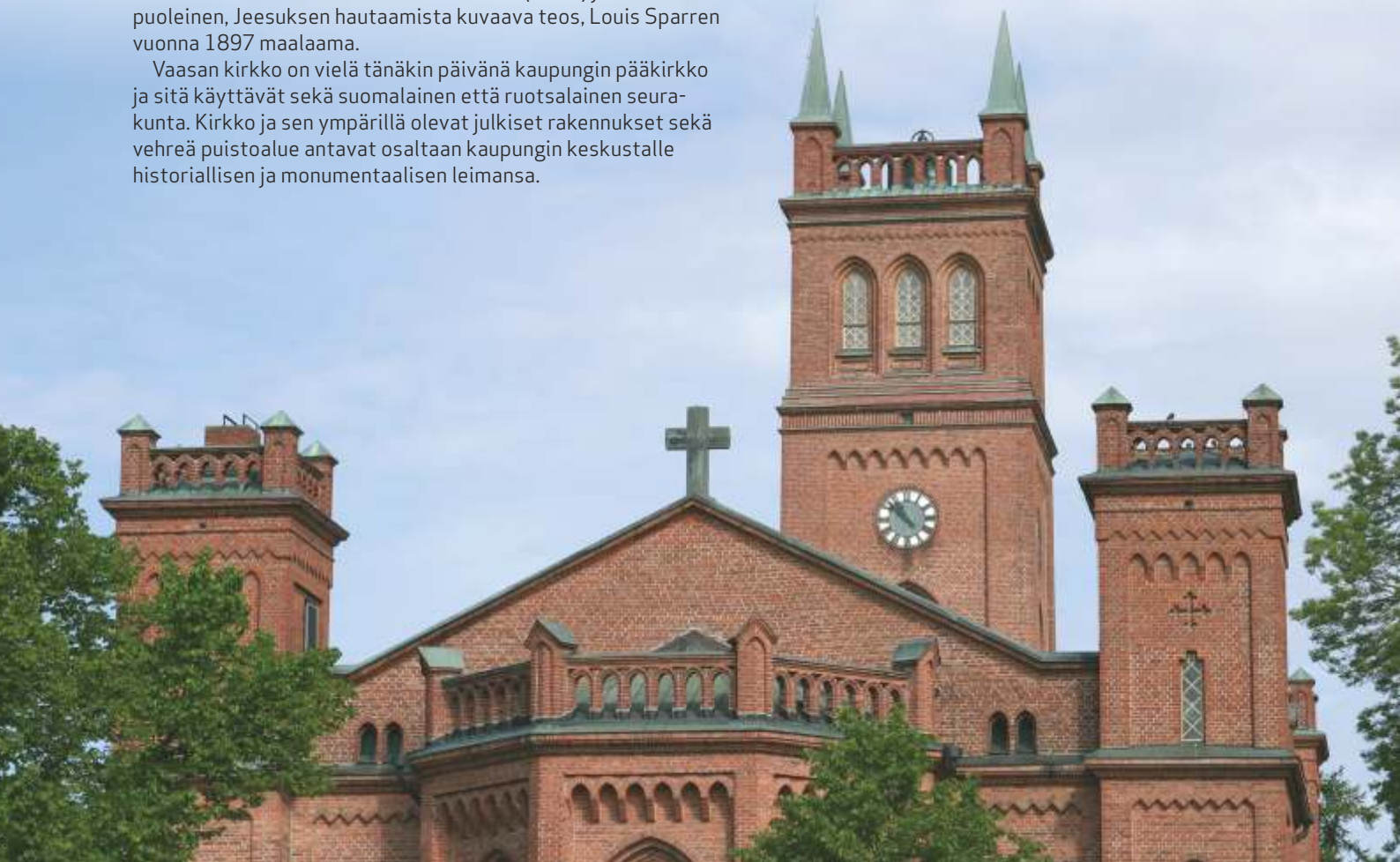

5. KIRKKOPUISTO

VAASAN KIRKKO

Carl Axel Setterberg oli ottanut vaikutteita saksalaisesta ja englantilaisesta tiiligotiikasta ja toi niitä myös Vaasaan. Kaupungin kirkko, joka valmistui vuonna 1867, on tiilirakenteinen ja edustaa uusgoottilaista tyyliä. Kirkon uusgoottisia tyyli-
piirteitä ovat tasalakiset tornit, suippokaariset ikkunat ja tiili-
ornamentiikka. Kirkon sisustus on puuta, maalattua tammijäl-
jitelmää. Kirkossa on kolme alttaritaulua. Keskellä oleva pää-
alttaritaulu on Albert Edelfeltin ”Paimenten kumarrus” vuo-
delta 1894. Vasemmanpuoleinen maalaus ”Pyhän ehtoollisen
asettaminen” on Robert Wilhelm Ekmanin (1861) ja oikean-
puoleinen, Jeesuksen hautaamista kuvaava teos, Louis Sparren
vuonna 1897 maalaama.

Vaasan kirkko on vielä tänäkin päivänä kaupungin pääkirkko ja sitä käyttävät sekä suomalainen että ruotsalainen seura-
kunta. Kirkko ja sen ympärillä olevat julkiset rakennukset sekä
vehreä puistoalue antavat osaltaan kaupungin keskustalle
historiallisen ja monumentaalisen leimansa.

6. Lyseonkatu - Vasa övningsskola gymnasium

VANHA RAATIHUONE

Setterbergin asemakaavassa kaupungin kirkkoa ympäröivän alueen tuli muodostaa tori, jossa kirkko olisi keskellä, raatihuone länsipuolella ja koulurakennus itäpuolella. Raatihuone, joka hiljattain oli rakennettu, kävi kuitenkin nopeasti liian ahtaaksi kaupungin hallinnolle ja vuonna 1872 vastaperustettu Wasa lyceum sai ottaa rakennuksen käyttöönsä. Aikaisemmalle koulutontille rakennettiin suuri ja komea kaupungintalo, jonka piirsi ruotsalainen arkkitehti Magnus Isaeus.

Vasa svenska lyceumin toiminta lakkasi 1974 ja rakennus siirtyi Vasa övningsskolas gymnasiumille.

7. Hovioikeudenpuisto -Vaasan hovioikeus

VIRASTOTALO

Hovioikeudentalo on C. A. Setterbergin tärkeimpiä rakennusteoksia. Rakennus, jossa alun perin toimivat sekä lääninhallitus että hovioikeus, oli tyyliltään arvokas ja niukkapiirteinen, mitkä ominaisuudet hyvin sointuivat sen tehtävään virastotalona ja tuomioistuimena. Setterberg yhdisteli rakennuksessa romaanisen tyylin raskautta uusgoottisiin koristeellisiin elementteihin kulmatorneissa, tukipilareissa ja ikkunanpuitteissa.

Kun lääninhallitus 1980-luvulla siirtyi uusiin tiloihin Palosaarella, rakennus peruskorjattiin hovioikeuden tarpeisiin. Osaan huoneista palautettiin Setterbergin aikainen sisustus ja osa entisöitiin raapputtamalla esiin runsaita uusrenessanssityylisiä fragmentteja. Tänä päivänä hovioikeuden rakennus on edustavimpia esimerkkejä julkisesta rakennustaiteesta Vaasassa.

8. Rantakatu 6 - Satamapuiston päiväkot

SETTERBERGIN TALO

1850-luvun lopussa Setterberg rakennutti talon itselleen osoitteeseen Rantakatu 6. Talossa on samat tyylipiirteet kuin läheisessä hovioikeuden talossa. Setterbergin jälkeen talon on omistanut mm. kuvernööri ja vapaaherra Carl Gustaf Wrede, jonka nuorin tytär Mathilda oli tunnettu vankien ystävänä ja hyväntehtijänä. Rakennuksessa on myös toiminut kaupungin tulli. Nykyään talo on Vaasan kaupungin omistuksessa ja sitä käytetään lasten päiväkotina.

9. Rantakatu 2 - Åbo Akademin hallintorakennus

A. A. LEVÓNIN TALO

Vaasan höyrymyllyn perustaja August Alexander Levón (1820-1875) saapui 19-vuotiaana apteekkari Lindebäckin palvelukseen Vaasaan. Sen sijaan että olisi jatkanut apteekkiällä, hänestä tulikin merkittävä teollisuusmies. Alkulan tilallaan Vanhan Vaasan kupeessa hän perusti 1848 höyrymyllyn, josta ajan mittaan kehittyi suurteollisuuslaitos. Levón osallistui aktiivisesti Uuden Vaasan suunnitteluun ja oli myös kaupungin uudisrakennustoimikunnan jäsen.

Vuonna 1856 Levón osti kaksi tonttia Uudesta Vaasasta, Rantakatu 1:n ja 2:n. Vuosina 1857-1862 hän rakennutti sinne asuintalon, talvipuutarhan ja suolamakasiinin. Asuintalo oli kaksikerroksinen englantilaisvaikutteista tudorgotiikkaa noudattava rakennus, jossa on matala kahdeksankulmainen kulmatorni ja punatiiliset ornameintein koristellut julkisivut.

Levónin kuoltua talo toimi pitkään Vaasan Höyrymyllyn toimistorakennuksena. Nykyään se on osa Åbo Akademin kampusta ja siinä toimii oppilaitoksen hallinto.

10. Koulukatu 2 - Maaherrantalo

WASASTJERNAN PALATSI

Östermyran rautaruukin ja ruutitehtaan patruuna Gustaf August Wasastjerna (1823-1905) rakennutti vuonna 1863 huppean asuintalon Vaasan toiseen kaupunginosaan. Talon oli määrä toimia perheen toisena kotina sen poikien käydessä Wasa lyceumia. Näyttävällä paikallaan rantaa kohden viettävän mäen ylärinteellä rakennus näytti englantilaiselta linnalta epäsäännöllisine muotoineen ja esiin pistävine torneineen.

1800-luvun lopussa valtio osti rakennuksen ja se toimi vuosina 1895-1998 kuvernöörien ja maaherrojen virka-asuntona. Vaasan teollisuuskoulu on myös toiminut rakennuksen alimmissa kerroksissa. Vuonna 1918, kun olosuhteet pääkaupungissa sotatilan johdosta olivat epävarmat, Suomen senaatti kokoontui rakennuksessa. Maan sotavoimien silloinen ylipäällikkö, sittemmin Suomen marsalkka C.G. Mannerheim asui tuolloin talon toisessa kerroksessa olevassa huoneessa.

Vuodesta 1999 lähtien rakennuksen on omistanut Vaasan kaupunki, joka käyttää yläkerrassa olevaa aikaisempaa maaherran asuntoa edustushuoneistona. Alemmissa kerroksissa on Pohjanmaan museon kanslia, arkisto ja työhuoneita.

Mannerheimin huone Maaherrantalossa 1918.

Tekstit:

Pohjanmaan museo, Kukka-Maria Kallio/
Katarina Andersson

Kuvat:

Pohjanmaan museon arkisto
Vaasan kaupunki | Graafiset palvelut, Jaakko J Salo

Tuottaja:

Vaasan kaupunki | Kaupunkisuunnittelu, KuHi-hanke, Helka Körkkö

Graafinen ulkoasu:

Vaasan kaupunki | Graafiset palvelut, Jouko Keto